

آموزش قرآن

سال اول دوره‌ی راهنمایی تحصیلی مرحله‌ی دوم تعلیمات عمومی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

نام کتاب : آموزش قرآن اول راهنمایی (اجرای آزمایشی) - ۱۱۲/۱

مؤلفان : یونس باقری، سیدمهدی سیف، محمد شکری، محمدحسین فریدونی،

محمد قدوسی، سیدهادی محدث، سیدمحمدحسین میرباقری و مسعود وکیل

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

طراح گرافیک و جلد : فریبا زرین‌قلم

صفحه‌آرا : علی نجمی

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده‌ی مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن: ۴ - ۰۲۶۲۴۱، دورنگار: ۰۲۶۲۴۰، صندوق پستی: ۱۳۴۴۵/۶۸۴

چاپخانه : شرکت افست «سهامی عام»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ چهارم ۱۳۸۳

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۹۶۴-۰۵-۰۹۹۲-۲ ISBN 964-05-0992-2

قرآن یک رحمتی است برای همه ی بشر

امام خمینی

سیاس و درخواست

این کتاب در سال تحصیلی ۸۰-۷۹ در ۱۶ استان کشور و در بیش از ۱۰۰ آموزشگاه به صورت آزمایشی و از سال تحصیلی ۸۱-۸۰ به صورت سراسری در کل کشور اجرا شده و در طول این سال‌ها نیز از دبیران، دانش‌آموزان، مسئولان گروه‌های آموزشی و عوامل اجرایی درباره‌ی کتاب و نوار آموزشی آن، نظرخواهی به عمل آمده است. اینک با سپاس از همه‌ی این عزیزان، کتاب حاضر به شما دبیران محترم و دانش‌آموزان عزیز تقدیم می‌گردد. موجب تشکر و امتنان است که با ارسال نظرات اصلاحی خود از طریق صندوق پستی ۱۵۸۵۵/۳۶۳ ما را در اصلاح و تکمیل هرچه بیش‌تر برنامه‌ی آموزش قرآن یاری فرمایید.

دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی گروه قرآن

همکاران و دانش‌آموزان عزیز؛

 در برنامه‌ی آموزش قرآن دوره‌ی راهنمایی از دو کتاب استفاده می‌شود. مصحف کامل قرآن کریم که بیش‌تر عهده‌دار آموزش قرائت قرآن است و کتاب آموزش قرآن که بیش‌تر عهده‌دار آموزش مفاهیم است. این دو کتاب متن درسی و رسمی است و در طول سال تحصیلی در تمام جلسات هر دو کتاب باید همراه دانش‌آموز باشد.

قرائت آیات هر درس که از روی مصحف کامل انجام می‌شود به وسیله‌ی دو حلقه نوار صوتی آموزشی، که قبلاً در اختیار سازمان‌های آموزش و پرورش استان‌ها قرار گرفته است، تدریس می‌شود. استفاده از این نوارهای آموزشی در خارج از کلاس نیز توصیه می‌شود؛ دانش‌آموزان عزیز می‌توانند با همکاری دبیر محترم نسبت به تهیه این نوارها از طریق نمایندگی انتشارات مدرسه در تمامی شهرستان‌ها اقدام نمایند.

دانش‌آموزان عزیز؛

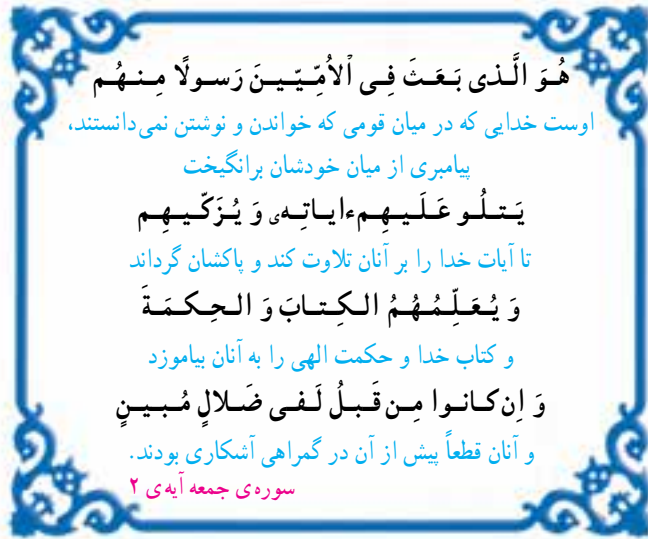
سعی کنیم همه کتاب‌های درسی خود به‌ویژه مصحف کامل قرآن کریم و کتاب آموزش قرآن را که حاوی آیات نورانی است به‌خوبی حفظ کرده و در رعایت پاکیزگی و احترام به آن بکوشیم. شایسته است این کتاب را همیشه در کتابخانه‌ی خود نگه‌داری کرده تا هنگام تلاوت قرآن کریم از آن استفاده کنیم.

فهرست

درس	سوره	آیه	صفحه	آشنایی با قرآن	صفحه
	پیش‌گفتار				
۱	بقره	۲۵۵ تا ۲۵۷	۲	آیه الكرسي	۶
۲	صف	۱ تا ۷	۸	بنیان مَرصوص	۱۱
۳	صف	۸ تا آخر	۱۳	خاطره‌انگیزترین احساس من	۱۶
۴	روم	۱۷ تا ۲۲	۱۸	قرآن در نگاه دانشمندان	۲۲
۵	روم	۲۳ تا ۲۷	۲۴	استاد عبدالباسط	۲۷
۶	روم	۴۶ تا ۵۰	۲۹	مسابقات قرآن	۳۲
۷	نوح	۱ تا ۱۴	۳۴	کنعان، پسر نوح	۳۷
۸	نوح	۱۵ تا آخر	۴۰	قرآن و جوان	۴۳
۹	لقمان	۱ تا ۱۱	۴۵	روشنگر راه زندگانی	۴۸
۱۰	لقمان	۱۲ تا ۱۹	۵۰	نماز در اتاق ژنرال	۵۴
۱۱	لقمان	۲۰ تا ۲۸	۵۷	راز سر انگشتان	۶۰
۱۲	لقمان	۲۹ تا آخر	۶۳	طوفانی در دریا، طوفانی در دل	۶۶
۱۳	جمعه	۱ تا ۵	۶۹	کودکی که جهان را دچار شگفتی کرد	۷۲
۱۴	جمعه	۶ تا آخر	۷۵	شتابید به سوی ذکر خدا	۷۸
۸۰	نیایش				
۸۱	تمرین آزاد				
۹۵	فهرست کلمات				

پیش گفتار

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ

اوست خدایی که در میان قومی که خواندن و نوشتن نمی دانستند،

پیامبری از میان خودشان برانگیخت

يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ

تا آیات خدا را بر آنان تلاوت کند و پاکشان گرداند

و يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

و کتاب خدا و حکمت الهی را به آنان بیاموزد

وَ إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

و آنان قطعاً پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند.

سوره ی جمعه آیه ی ۲

دبیران محترم و اولیای گرمی

قرآن کریم از صدر اسلام تاکنون، محور تمامی علوم و معارف اسلامی بوده است. در طول تاریخ اسلام، هر نوع تعلیم و تربیت از قرآن آغاز شده و در کنار آن ادامه یافته است.

خداوند در دومین آیه از سوره ی مبارکه ی جمعه، آن گاه که از بعثت پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله - سخن می گوید، برنامه ی این بعثت و رسالت را در تلاوت آیات الهی، تزکیه ی مردم، تعلیم قرآن کریم و حکمت الهی خلاصه می کند. این آیه آن قدر اهمیت و جامعیت دارد که می توان گفت تمامی هدایت الهی، احکام دین و رستگاری در دو جهان، در گرو عمل به آن است. علاقه و انس با قرآن کریم، قرائت و تلاوت مستمر و روزانه ی آن، درک معنای عبارات و آیات و تلاش برای ترکیه ی هر چه بیش تر، به منظور فهم بهتر قرآن و عمل به دستورهای خداوند، همه از ضروری ترین اهداف آموزش قرآن است.

آموزش قرآن، از دیرباز، در آموزش و پرورش به عنوان یک موضوع آموزشی مورد توجه بوده است ولی همیشه این آموزش از آنچه سزاوار آخرین کتاب آسمانی است و از لوازم یک برنامه ی درسی همه جانبه می باشد، فاصله داشته است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی - بحمدالله - برای احیا و اعتلای این آموزش تلاش های زیادی شده که در چند سال اخیر نیز گسترش و عمق بیش تری یافته است؛ از آن جمله اهداف آموزش قرآن در دوره های مختلف تحصیلی مورد بازنگری قرار گرفته و نسبت به گذشته جامعیت بیش تری پیدا کرده است. همچنین در کنار آموزش قرائت قرآن - که اولین گام در آشنایی و انس با کتاب الهی است - درک معنا و مفهوم آیات قرآن مورد توجه جدی قرار گرفته است.

از این رو، برنامه ی جدید آموزش قرآن در دوره ی راهنمایی به شرح زیر تقدیم می شود.

* سوره ی رعد آیه ی ۲۴ : سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ

اهداف آموزش

- ۱- تقویت روخوانی و روان خوانی قرآن کریم
- ۲- آشنایی با قرائت زیبای ترتیل قرآن
- ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمات پر استعمال قرآن
- ۴- درک معنا و توانایی ترجمه‌ی برخی از عبارات و آیات ساده و پر کاربرد قرآن
- ۵- ارتباط با متن مصحف کامل به منظور تقویت انس با قرآن کریم
- ۶- آشنایی با برخی از داستان‌ها و فعالیت‌های مربوط به اشاعه‌ی فرهنگ قرآن
- ۷- تقویت علاقه و انس به قرائت مستمر و روزانه‌ی قرآن
- ۸- تقویت علاقه به درک هر چه بیش‌تر معنای عبارات و آیات قرآن
- ۹- تقویت علاقه به داستان‌ها، مطالب و معارف قرآن

ویژگی‌های متون درسی آموزش قرآن

این درس دارای دو کتاب است. یکی مصحف کامل قرآن کریم که تدریس و تمرین قرائت با استفاده از آن انجام می‌شود و دیگری کتاب آموزش قرآن که عهده‌دار آموزش مفاهیم و شناخت قرآن است. برخی از ویژگی‌ها و نکات این دو متن آموزشی به شرح زیر است:

۱- این برنامه، شامل ۱۴ درس است که هر درس برای دو هفته (چهار ساعت آموزشی) تنظیم شده است.

۲- در هر درس، نیمی از محتوا و زمان تدریس به آموزش قرائت و نیم دیگر، به آموزش درک معنا و مفهوم برخی کلمات و عبارات قرآنی اختصاص دارد.

۳- تقویت توانایی قرائت، بر پایه‌ی کسب مهارت بیش‌تر در روخوانی و روان خوانی از طریق استماع و تمرین با نوار آموزشی آیات درس است. از این رو قواعد ضروری روخوانی، به اختصار تمرین شده است.

۴- فهم عبارات ساده‌ی قرآن مبتنی بر آشنایی با معنای کلمات پر کاربرد قرآن است. از این رو، بیش‌تر کلمات معنا شده حداقل ۱۵ بار در قرآن به کار رفته است. بقیه‌ی این گروه از کلمات، در پایه‌های بعدی دوره‌ی راهنمایی آموزش داده خواهد شد. شایان ذکر است که دانش‌آموزان در پایه‌ی اول راهنمایی با معنای ۲۰۰ کلمه‌ی قرآنی، که بیش از ۳۵۰۰۰ بار در قرآن تکرار شده است آشنا می‌شوند. به این ترتیب تا پایان سال تحصیلی، دانش‌آموزان تقریباً با معنای ۴۵٪ از کل کلمات قرآن آشنا می‌شوند.

۵- دروس این کتاب با توجه به فرصت و امکانات عموم دبیران محترم و دانش‌آموزان سراسر کشور تنظیم شده است. بدیهی است دبیران و دانش‌آموزان علاقه‌مندی که فرصت و توانایی بیش‌تری دارند، می‌توانند در این زمینه بیش‌تر تلاش کنند. از این رو، در آخر کتاب، بخشی به نام «تمرین‌های آزاد» در نظر گرفته شده است. آموزش این بخش اجباری نیست و از آن امتحان به عمل نمی‌آید.

۶- در عبارات قرآنی گاهی کلماتی به کار رفته است که دانش‌آموزان از قبل با معنای آن‌ها آشنا هستند. این گونه کلمات در جدول لغات درس معنا نشده و برای ترجمه به دانسته‌های قبلی دانش‌آموزان بسنده شده است؛ مانند کلمات: اللّٰه، دنیا، اموال، نعمه و ...

۷- در ترجمه‌ی لغات قرآنی سعی شده تا آن‌جا که ممکن است و به زیبایی ترجمه آسیب نمی‌رساند، از خود کلمه‌ی قرآنی یا کلمه‌ی هم‌خانواده‌ی آن استفاده شود. این روش، موجب تقویت توانایی دانش‌آموزان در ترجمه‌ی سایر کلمات هم‌خانواده می‌شود؛ مانند «بهدی: هدایت می‌کند». هم‌چنین با توجه به ساخت عبارات در زبان عربی، گاهی در معنای دقیق و تحت‌اللفظی یک کلمه، اندکی تصرف شده است تا عبارت، پس از ترجمه، مفهوم روشن‌تری داشته باشد.

۸- برخی از کلمات و اصطلاحات قرآنی دارای معنای عمیق، گسترده و همه‌جانبه‌ای هستند؛ به طوری که یافتن کلمه‌ی معادل برای آن‌ها ممکن نیست. در این موارد مفهوم این کلمات به شکل مناسبی توضیح داده شده و توصیه شده است که در ترجمه از خود آن کلمه استفاده شود؛ مانند: عزیز و حکیم. ۹- کسب توانایی فهم عبارات قرآنی از ترجمه‌ی تحت‌اللفظی آغاز می‌شود و به تدریج، به ترجمه‌ی روان و زیبا می‌رسد. این امر باید مورد توجه دبیران محترم باشد. به این ترتیب، دبیران محترم باید از دانش‌آموزان بخواهند که عبارات قرآنی را به صورت تحت‌اللفظی ترجمه کنند تا گام اساسی و اولیه‌ی توانایی ترجمه‌ی عبارات، به خوبی و به درستی برداشته شود.

۱۰- برخی از نکات که به الگوهای خاص زبان عربی و تفاوت آن با زبان فارسی مربوط است و به ترجمه‌ی زیبا و روشن عبارات کمک می‌کند، در پاورقی درس‌ها بیان شده است؛ برای مثال در پاورقی آمده است که گاهی باید کلمات جمع را مفرد معنا کرد، مانند: **إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ**: اگر مؤمن باشید.

روش تدریس

پیش از بیان روش تدریس، تذکر این نکته مفید است که در هر کاری، به‌ویژه در آموزش قرآن کریم، باید در جست‌وجوی رضایت الهی بود. هر کاری که برای خدا انجام شود همیشه باقی است ولی کاری که چنین نباشد از بین‌رفتنی است. قرآن کریم می‌فرماید:

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ. نحل ۹۶

آنچه نزد شماست تمام می‌شود و از بین می‌رود و آنچه نزد خداست باقی می‌ماند.

هم‌چنین شایسته است در هر کلاس درس - به‌ویژه درس قرآن - با وضو باشیم و عمل به این ادب اسلامی را به دانش‌آموزان نیز توصیه کنیم تا علاوه بر عمل به این سنت حسنه، دست‌زدن به خط قرآن بدون اشکال باشد.

اینک به مراحل تدریس هر درس توجه نمایید:

۱- **قرائت آیات**: در هر درس، مجموعه‌ای از آیات برای تمرین قرائت انتخاب شده است. به‌جز در درس اول این آیات از روی مصحف کامل آموزشی که در اختیار دانش‌آموزان است قرائت می‌شود. انتخاب آیات به نحوی است که ضمن تناسب موضوعی با ویژگی‌های سنی دانش‌آموزان، اولاً در یک یا چند درس متوالی حتی‌الامکان یک سوره‌ی کامل را شامل می‌شود تا زمینه‌ی آشنایی دانش‌آموزان با یک سوره‌ی کامل فراهم شود، ثانیاً این آیات ساده و دارای لغات پرکاربرد برای درک معنا و ترجمه می‌باشد. لازم است از دانش‌آموزان خواسته شود که آیات هر درس را، یک هفته پیش از تدریس، در خانه قرائت کنند. این پیش‌قرائت، دانش‌آموزان را برای گوش‌دادن به قرائت آیات درس از نوار آموزشی آماده می‌کند.

۲- تمرین قرائت در کلاس: ابتدا، آیات درس - به صورت هر عبارت دو بار - از نوار آموزشی پخش می‌شود. دانش‌آموزان بار اول گوش می‌دهند و بار دوم با نوار هم‌خوانی می‌کنند. پس از انجام این مرحله، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود که در ظرف چند دقیقه، عبارات و آیات را یک بار دیگر مرور کنند تا در خواندن صحیح آیات اشکالی نداشته باشند. در این هنگام، دبیر محترم با مراجعه به دانش‌آموزانی که نیاز بیشتری به تمرین دارند، به‌طور انفرادی، اشکالات آن‌ها را برطرف می‌کند. آن‌گاه از دانش‌آموزان می‌خواهد، هر کدام یک یا دو سطر از آیات درس را بخوانند. دبیر محترم به شیوه‌ی مناسب اشکالات روخوانی دانش‌آموزان را برطرف می‌کند.

۳- به منظور انس بیشتر دانش‌آموزان با متن قرآن کریم، قرائت آیات درس از روی مصحف کامل انجام می‌شود. رسم الخط مصحف کامل با نوع نگارش آیات در کتاب درسی کمی متفاوت است. در اینجا به دو تفاوت مهم اشاره می‌شود:

الف- نحوه‌ی نگارش برخی از کلمات در مصحف کامل با نحوه‌ی نگارش آن کلمات در کتاب درسی متفاوت است، مانند «سماوات» که در مصحف به صورت «سّموات» نوشته شده است، یا «حیاء» که به صورت «حیوّه» نوشته می‌شود. بیش‌تر این تفاوت‌ها در استفاده از الف کوچک به جای الف بزرگ است. دانش‌آموزان پس از آشنایی و کمی ممارست، در خواندن این‌گونه کلمات مشکلی نخواهند داشت و در صورت نیاز، دبیر محترم رفع اشکال می‌کند.

ب- در رسم الخط کتاب درسی از علامت ساکن استفاده شده است ولی در مصحف کامل چنین نیست. ممکن است در آغاز کسب توانایی خواندن قرآن، به علامت ساکن نیاز باشد ولی پس از تمرین و کسب مهارت، نیاز به این علامت به‌ویژه در بخش‌های داخل یک کلمه کم‌تر خواهد بود. از این‌رو به نظر می‌رسد دانش‌آموزان در این موارد مشکلی نداشته باشند. تنها در اتصال به حرف ساکن در میان دو کلمه، نیاز به علامت ساکن بیش‌تر است؛ این مشکل با متمایز شدن حروف ناخوانا در مصحف، به میزان قابل توجهی برطرف شده است. از این‌رو در مصحف مورد استفاده‌ی دانش‌آموزان، حروف ناخوانا متمایز است و دانش‌آموزان می‌آموزند که صدای قبل از حروف ناخوانا را باید به حروف بعد از آن‌ها متصل کرده و بخوانند.

۴- درک معنا: تمرین‌های «کار در کلاس» به شیوه‌ی کاملاً فعال و متنوع، آموزش معنای لغات و کسب مهارت در ترجمه‌ی ترکیب‌های پرکاربرد و عبارات و آیات کوتاه و ساده‌ی قرآن را بر عهده دارد. در هر بخش، ابتدا دانش‌آموزان جدول لغات درس را تکمیل می‌کنند. سپس، دبیر محترم چند بار کلمات جدول را از عربی به فارسی و از فارسی به عربی از دانش‌آموزان - به صورت دسته‌جمعی و انفرادی - می‌پرسد تا دانش‌آموزان معنای کلمات را به‌طور نسبی به‌خاطر بسپارند. آن‌گاه دانش‌آموزان با استفاده از این جدول و دانسته‌های قبلی خود، ترکیب‌ها و عبارات ساده‌ی جدول‌های این بخش را معنا می‌کنند. معمولاً در همین بخش از درس، تمرینی نیز برای کسب مهارت بیش‌تر در ترجمه‌ی عبارات و آشنایی با برخی از قواعد بسیار ساده آمده است. دانش‌آموزان این تمرین‌ها را نیز در کلاس انجام می‌دهند.

۵- آشنایی با قرآن: این بخش به شیوه‌های مختلف داستان‌گویی، گزارش، شرح و توضیح و غیره تهیه شده است و هدف اصلی از آن‌ها، از یک سو فراهم آوردن زمینه و انگیزه‌ی لازم برای تلاوت آیات درس و از سوی دیگر، آشنایی بیش‌تر با قرآن کریم و موضوعات آن است. چنانچه این بخش‌ها، زیبا

و جذاب و با توجه به برخی نکات ظریف آن تدریس شود، زمینه‌ی علاقه‌ی بیش‌تر دانش‌آموزان را به موضوعات قرآنی و آشنایی آن‌ها را با جامعیت و ارزش‌والای مباحث قرآنی فراهم می‌آورد. قابل ذکر است که مباحث این بخش‌ها پس از تدریس، در گفت‌وگوهای آزاد کلاس و ارزش‌یابی مستمر، یادآوری و تمرین می‌گردد ولی در ارزش‌یابی‌های پایانی و کتبی مورد سؤال قرار نمی‌گیرد؛ به عبارت دیگر، دانش‌آموزان ملزم به حفظ مطالب این قسمت نیستند. این قسمت یک بار توسط چند دانش‌آموز خوانده می‌شود.

۶- انس با قرآن در خانه: دانش‌آموزان با انجام تمرین‌های این بخش در طول هفته، ارتباط و انس خود را با قرآن ادامه می‌دهند. این تمرین‌ها شامل قرائت آیات درس از روی مصحف کامل، ترجمه‌ی عبارات و آیاتی از درس، ترجمه‌ی برخی از سایر عبارات قرآنی است. این تمرین‌ها، که محصول نهایی آموخته‌های هر درس است، اهمیت ویژه‌ای دارد.

۷- تمرین آزاد: در پایان کتاب، بخشی به‌عنوان «تمرین آزاد» در نظر گرفته شده است. دانش‌آموزانی که علاقه و فرصت بیش‌تری دارند، می‌توانند پس از هر درس با انجام تمرین مربوط به آن در این بخش و راهنمایی‌های دبیر محترم، مهارت خود را در درک معنا و ترجمه‌ی عبارات قرآنی ارتقا بخشند. مطالب این تمرین جزء امتحان نیست.

فعالیت‌های خارج از کلاس

تشویق دانش‌آموزان به فعالیت‌های قرآنی خارج از کلاس، علاوه بر تقویت توانایی ایشان در یادگیری قرآن، زمینه‌ی انس بیش‌تر آن‌ها را با قرآن کریم فراهم می‌آورد. برخی از اهم این فعالیت‌ها عبارتند از: تلاش در جهت قرائت روزانه و مستمر قرآن از روی مصحف کامل، عضویت در دارالقرآن‌ها، انجام تمرین‌های آزاد هر درس، مطالعه و انجام فعالیت‌های بیش‌تر مربوط به بخش آشنایی با قرآن و داستان‌ها، استماع نوارهای قرائت تحقیق و ترتیل زیبا از قاریان مشهور، قرائت آیات به شیوه‌ی ترتیل و تحقیق به شیوه‌ی آن نوارها، تهیه و ارائه‌ی اخبار و مطالب قرآنی در کلاس با استفاده از رادیو قرآن، رادیو معارف، روزنامه‌ها و مجلات، شرکت در مسابقات، جلسات و برنامه‌های قرآنی و ... .

دو نکته

۱- در برخی از تمرین‌ها توصیه شده است که دانش‌آموزان از اعضای خانواده‌ی خود برای پاسخ‌گویی به آن تمرین کمک بخواهند. این توصیه، علاوه بر آن که زمینه‌ای برای یاری به دانش‌آموزان است، موجب انس بیش‌تر خانواده‌های محترم با قرآن کریم خواهد بود. شایسته است دبیران محترم، دانش‌آموزان را به این امر ترغیب کنند.

۲- مدرسی که بیش از دو ساعت در هفته به آموزش قرآن اختصاص می‌دهند، می‌توانند بر بخش «تمرین آزاد» هر درس و هم‌چنین ارتقای توانایی دانش‌آموزان در قرائت به شیوه‌ی تحقیق و ترتیل، توجه و تأکید بیش‌تری داشته باشند. بدیهی است که شرط توفیق در فعالیت‌های آزاد و فوق برنامه، وجود علاقه و استقبال دانش‌آموزان است تا خدای ناکرده موجب بی‌علاقگی دانش‌آموزان نگردد. دخالت دادن مطالب تمرین آزاد و فوق برنامه در مسابقات قرآن می‌تواند زمینه‌ی خوبی برای تشویق دانش‌آموزان به یادگیری بیش‌تر و انس با قرآن باشد.

ارزش‌یابی

ارزش‌یابی یکی از ارکان برنامه‌ی آموزشی است. همان‌طور که در ابتدای هر درس با انجام ارزش‌یابی تشخیصی، میزان دانش و توانایی دانش‌آموزان سنجیده می‌شود، پس از هر درس نیز آموخته‌های دانش‌آموزان ارزش‌یابی می‌گردد. معمولاً ارزش‌یابی به صورت شفاهی، کتبی و به دو گونه‌ی مستمر و پایانی انجام می‌شود و آموخته‌های دانش‌آموزان در سه حیطة دانش، مهارت‌های عملی و نگرش مورد ارزش‌یابی و سنجش قرار می‌گیرد. ارزش‌یابی، هم میزان پیشرفت دانش‌آموزان و هم میزان توفیق دبیران را می‌سنجد و بدین وسیله، نقاط قوت و ضعف برنامه‌ی آموزشی را نشان می‌دهد. از این رو، مهم‌ترین هدف ارزش‌یابی، از یک سو هدایت دانش‌آموزان برای ارتقای بیش‌تر یا جبران ضعف آن‌هاست و از سوی دیگر، اصلاح شیوه‌ها و برنامه‌ی آموزش است.

در این قسمت، به اختصار، شیوه‌ی ارزش‌یابی در دو بخش مستمر و پایانی توضیح داده می‌شود.

الف - ارزش‌یابی مستمر: توانایی دانش‌آموزان و میزان دست‌یابی آن‌ها به اهداف مورد نظر باید به‌طور پیوسته ارزش‌یابی شود تا دانش‌آموزان نسبت به توانایی‌هایی که کسب کرده‌اند، تشویق و برای جبران ضعف‌های خود راهنمایی شوند. از این رو، در هر جلسه، درس قبل در مدت زمان مناسبی از دانش‌آموزان پرسیده می‌شود. دبیر محترم می‌تواند به تشخیص خود، این کار را پیش از آموزش درس جدید یا پس از آن انجام دهد. دانش‌آموزان بخشی از فعالیت یادگیری خود را تحت عنوان «انس با قرآن در خانه» انجام می‌دهند. این بخش شامل تمرین قرائت قرآن و ترجمه‌ی برخی از عبارات است. بازبینی و پرسش از همین بخش، می‌تواند ارزش‌یابی مستمر را شامل شود. توصیه می‌شود در هر ماه یک آزمون کتبی از بخش مفاهیم درس‌های خوانده شده به عمل آید. این آزمون‌ها، هم دانش‌آموزان را برای آزمون پایانی مفاهیم آماده می‌کند و هم دبیر محترم را با سطح توانایی دانش‌آموزان بیش‌تر آشنا می‌سازد.

از آن‌جا که آموزش این کتاب به صورت کاملاً فعال و با شرکت دانش‌آموزان انجام می‌شود، تصحیح تمرین‌های خانه هر دانش‌آموز می‌تواند بر عهده‌ی هم‌کلاسی او باشد. دبیران محترم می‌توانند با ابتکار خود، برای هر تمرین امتیازی قرار دهند تا دانش‌آموزان به یک‌دیگر امتیاز داده و به شیوه‌ی مناسب تشویق شوند. این امر، علاوه بر تشویق دانش‌آموزان، می‌تواند زمینه‌ی مناسبی برای ارتقای علمی آنان و کسب اعتماد به نفس در آن‌ها باشد.

ب - ارزش‌یابی پایانی: این ارزش‌یابی مطابق آیین‌نامه امتحانات دوره‌ی راهنمایی در دو نوبت به عمل می‌آید. در هر دو نوبت، نیمی از نمره به قرائت (شفاهی) و نیم دیگر به مفاهیم (کتبی) اختصاص دارد. توصیه می‌شود برای آزمون پایانی شفاهی ۲۰ نمره و برای آزمون پایانی کتبی نیز ۲۰ نمره در نظر گرفته شود؛ در این صورت معدل این دو نمره، نمره‌ی آزمون پایانی دانش‌آموز خواهد بود. هم‌چنین بهتر است در ارزش‌یابی نوبت اول از هشت درس اول کتاب و در نوبت دوم از تمام دروس کتاب امتحان به عمل آید. در نوبت دوم می‌توان، دو پنجم سؤالات (قرائت و مفاهیم) را از هشت درس اول و سه پنجم سؤالات (قرائت و مفاهیم) را از دروس نهم تا چهاردهم انتخاب کرد.

قابل ذکر است براساس بند (ج) ردیف شماره‌ی ۴ رأی صادره در ششصد و هفتاد و چهارمین جلسه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۸۱/۲/۵ جدول مواد درسی و نوع امتحان پایانی دوره‌ی راهنمایی در درس قرآن از شفاهی به کتبی - شفاهی به میزان ۱۰ نمره‌ی کتبی و ۱۰ نمره‌ی شفاهی تغییر یافته است.

یادآوری

- ۱- در ارزش‌یابی پایانی، از مطالب مربوط به «آشنایی بیش‌تر با قرآن» شامل داستان‌ها و ... پرسش نمی‌شود.
- ۲- در هر دو نوع ارزش‌یابی مستمر و پایانی از قواعد قرائت و تمرین آزاد پرسش نمی‌شود.
- ۳- در ارزش‌یابی از بخش مفاهیم بهتر است الگوی زیر رعایت شود.

۲ نمره	معنای لغات (جدول شماره ۱)
۶ نمره	معنای ترکیب‌ها (جدول شماره ۲)
۲ نمره	سوالات چندگزینه‌ای (تمرین سوم)
۲ نمره	الگوی قواعد مفاهیم (تمرین چهارم)
۸ نمره	انس با قرآن در خانه (تمرین ب)

توفیق بیش‌تر شما را در آموزش قرآن کریم آرزو مندیم

سخنی با دانش‌آموزان عزیز

دانش‌آموزان عزیز، ورود شما را به دوره‌ی راهنمایی تحصیلی خوش‌آمد می‌گوییم. در دوره‌ی ابتدایی درس‌های مختلفی داشتید و در درس قرآن نیز آموزش قرائت را آغاز کردید. امیدواریم امسال کتاب «آموزش قرآن» برای شما جذاب‌تر باشد. اگر کتاب خود را ورق بزنید خواهید دید که دارای مطالب گوناگون و جالبی است. ما سعی کرده‌ایم مطالب کتاب به نحوی باشد که شما را در کلاس فعال کند تا بیش‌تر مطالب هر درس را در کلاس بیاموزید. البته باید در هر درس، فعالیت‌های مربوط به خانه را نیز به خوبی تمرین کنید تا مهارت و توانایی کافی به دست آورید. هر درس این کتاب از بخش‌های مختلفی تشکیل شده است که درباره‌ی آن‌ها توضیح مختصری می‌دهیم.

۱- قرائت آیات: اولین بخش هر درس، قرائت آیات درس است که به‌جز درس اول، از روی قرآن کامل انجام می‌شود. در این بخش سعی بر آن است که با تمرین قرائت آیات، توانایی و مهارت شما در قرائت قرآن بیش‌تر شود تا بتوانید قرآن را صحیح‌تر و روان‌تر بخوانید. نوار قرائت آیات نیز در اختیار دبیر محترم شما قرار دارد تا با شنیدن آن، از صوت زیبای قرآن لذت ببرید و بر مهارت خود در قرائت قرآن بیفزایید. البته می‌توانید نوار آیات درس را برای خودتان تهیه کرده و در منزل با آن تمرین کنید.

۲- درک معنا: شاید شما همیشه با خود می‌گفتید: آیا روزی می‌رسد که من علاوه بر قرائت صحیح آیات قرآن، معنای آن‌ها را نیز بفهمم تا با سخنان خدا بیش‌تر آشنا شوم؟ همان‌طور که می‌دانید در دوره‌ی ابتدایی گام‌های اولیه را در این راه برداشتید و با معنای برخی کلمات ساده آشنا شدید و معنا کردن برخی عبارات ساده و زیبای قرآن را تمرین کردید. اکنون زمان آن رسیده است که این فعالیت را به‌طور جدی آغاز کنید.

از امسال در درس قرآن و درس عربی، گام‌هایی را برمی‌دارید که شما را به آرزویتان نزدیک می‌کند. شما در هر درس کتاب قرآن با معنای حدود ۱۴ کلمه و در همه‌ی دروس تقریباً با معنای ۲۰۰ کلمه‌ی قرآنی آشنا می‌شوید. شاید باورتان نشود که همین ۲۰۰ کلمه بیش از ۳۵۰۰۰ بار در قرآن به کار رفته است؛ یعنی به این وسیله شما می‌توانید حدود ۴۵٪ از کل کلمات قرآن را معنا کنید. به تدریج می‌بینید هر آیه یا صفحه‌ای از قرآن را که قرائت کنید، معنای تعداد بیش‌تری از کلمات و هم‌چنین معنای برخی از جملات و عبارات ساده‌ی قرآنی را می‌فهمید.

بنابراین سعی کنید با دقت و علاقه، بخش «درک معنا» یا «کار در کلاس را» به کمک هم‌کلاسی خود و هم‌چنین تمرین «انس با قرآن در خانه» را به خوبی انجام دهید و به توضیحات دبیر محترم قرآن نیز توجه نمایید تا به تدریج بر مهارت خود در فهم کلمات و عبارات قرآنی بیفزایید.

بخش آخر کتاب به «تمرین‌های آزاد» اختصاص دارد. شما، در صورت علاقه‌مندی، می‌توانید با معنا کردن آیات و عبارات این بخش در فهم آیات قرآن توانایی بیش‌تری کسب کنید. این قسمت جزء مواد امتحانی نیست.

۳- آشنایی با قرآن و قرآن دوستان: مسلمانان، از زمان پیامبر(ص) تاکنون همیشه به قرآن عشق و علاقه‌ی خاصی داشته‌اند و هر کسی سعی کرده به شکلی در قالب شعر، هنر، نوشتن کتاب‌های لغت، تفسیر و... این علاقه را نشان دهد. ما سعی کرده‌ایم در این بخش از کتاب، برای شما مطالب گوناگون و جالبی که نشان‌دهنده‌ی عظمت قرآن و علاقه‌ی مسلمانان و حتی غیر مسلمانان به قرآن است، تهیه کنیم. شما با خواندن و دیدن مطالب و تصاویر این بخش از کتاب، با قرآن کریم بیش‌تر آشنا می‌شوید و می‌توانید با توجه به ذوق و علاقه‌ی خود، استعدادتان را در این زمینه شکوفا کنید. به تدریج با کتاب آشنا می‌شوید و می‌توانید توضیحات بیش‌تر را نیز از دبیر محترم خود بخواهید. خوشحال خواهیم شد که نظر و پیشنهاد خود را درباره‌ی مطالب هر قسمت از کتاب برای ما بفرستید. مطمئن باشید که ما از این پیشنهادها برای اصلاح و تکمیل کتاب استفاده خواهیم کرد. چه خوب است شما نیز در هر چه بهتر شدن کتاب‌های درسی سهمی داشته باشید.

مؤلفان کتاب برای شما آرزوی توفیق دارند.

